

Феномен мотивації є одним з найбільш розроблених психологічних явищ, що вивчаються в руслі загально психологічного, психолого-педагогічного та соціально-психологічного знання. Незважаючи на велику кількість підходів, переважною кількістю авторів вона розуміється як сукупність, або система, психологічно неоднорідних чинників, що визначають поведінку і діяльність людини.

Якщо говорити про мотивацію студентів, то вона являє собою процеси, методи і засоби їх заохочення до діяльності, пов'язаної з пізнанням, всебічного освоєння саме змісту освіти. Серед мотивів не останню роль відіграють пов'язані одне з одним емоції і прагнення, інтереси і потреби, ідеали і установки. Тому мотиви являють собою складні «рухомі» системи, в яких здійснюються вибір і прийняття рішень, аналіз та оцінка вибору. Мотивація для студентів є найбільш ефективним способом покращити процес та результати навчання. Мотиви є рушійними силами процесу навчання і опанування матеріалом. Навчальна мотивація досить непростий і неоднозначний процес зміни ставлення особистості, як до окремого предмету вивчення, так і до всього навчального процесу. Мотивація є головною рушійною силою в поведінці і діяльності людини, в тому числі, і в процесі формування майбутнього професіонала. Тому особливо важливим стає питання про стимули і мотиви саме навчально-професійної діяльності студентів [3]. У процесі навчання у студентів виробляється стійка внутрішня мотивація. Вона є джерелом резерву, наявного в ранній юності, і може надавати позитивний вплив на самоорганізацію навчальної діяльності. Якість досягнень і наполегливість в навчанні залежать від індивідуальних особливостей студентів, їх інтересів, вибору мотиву. Мотивація навчання у виші носить двоїстий характер. Процес отримання нових знань є самостійною діяльністю, що має внутрішню мотивацію, тобто мотивацію, направлену на пізнання, і дію, включену в соціальну діяльність.

Мотивація як стійке особистісне утворення допомагає суб'єкту виробити свою позицію, своє ставлення до завдання, можливих шляхів її вирішення. Боротьба мотивів у даній ситуації виражає не суперечливість особистісних прагнень, а складність відношення суб'єкта до задачі [2].

Система зовнішньої мотивації пов'язана з інструментальною діяльністю та зовнішньою системою контролю. Система внутрішньої мотивації – це система самодіяльності і внутрішнього контролю, пошуку напруженості та труднощів, які супроводжуються інтересом та наснагою.

Отже, можемо казати про те, що мотивація є одним із важливих компонентів успішності діяльності людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стародубцева В. К. Мотивация студентов к обучению / В. К. Стародубцева // Современные проблемы науки и образования. – 2014. – № 6. – С. 2-5.
2. Тарасова Л. Е. Мотивация учения как фактор профессионального самоопределения студенческой молодежи / Л. Е. Тарасова // Изв. Сарат. ун-та нов. сер. Сер. Акмеология образования. Психология развития. - 2019. - №3-4. – С. 17-22.
3. Тэн Ю. Мотивация учебной деятельности / Ю. Тэн // СПЖ. - 2008. - №30.– с. 75-76.

***Бикова Світлана Валентинівна** (Одеса) – кандидат психологічних наук, доцент кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури*

***Чистяков Артем** (Одеса) – магістрант Одеської державної академії будівництва та архітектури*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ КАР'ЄРНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ОСОБИСТОСТІ

Сучасна динаміка розвитку суспільства здійснює активний вплив на розвиток особистості та на ціннісно-смыслову сферу. Соціальна ситуація, в якій перебуває особистість

з невизначеною або нестійкою системою цінностей, несприятливо впливає на подальший розвиток життєвих переконань особистості, в результаті чого відбувається абсолютна руйнація раніше встановлених ціннісних орієнтирів. Проблема ціннісно-сислової сфери є багатоаспектною, тому є доречним розгляд ціннісної та смислової підструктур. Ціннісна проблематика, на даний час, знаходиться в центрі уваги багатьох психологів-дослідників, серед яких К. О. Абульханова-Славська, О. Г. Асмолов, М. Й. Боришевський, Б. С. Братусь, А. В. Брушлинський, Ф. Е. Василюк, Г. Є. Залеський, В. П. Зінченко, Д. О. Леонт'єв, Є. Б. Моргунов, О. В. Сірий, М. С. Яницький та інші.

Ціннісно-смилова сфера особистості займає місце на перетині двох великих предметних областей: мотивації, з одного боку, та світоглядної структури свідомості, з іншого. Ціннісно-смилова сфера особистості - це ядро особистості з її неповторною картиною світу.

Так, Д. О. Леонт'єв стверджує, що зміст ціннісно-сислової сфери є визначальним чинником у виборі центральної позиції особистості, впливає на спрямованість та складові соціальної активності, є важелем в підході до оточуючого світу та самого себе, надає смисл та спрямованість діяльності людини, визначає її поведінку та вчинки [2]. О. М. Леонт'єв реально діючі мотиви поділяє на мотиви-стимули та смислотвірні (мотиви, що спонукають діяльність та разом з цим надають їй особистісний смисл). Співвідношення мотивів є важливим ієрархічним підпорядкуванням. Смислотвірні мотиви «завжди займають більш високе ієрархічне місце, навіть якщо вони не володіють прямою ефективністю. Будучи провідними в життєособистості, для самого суб'єкта вони можуть залишатися «за завісою» - і з боку свідомості, і боку своєї безпосередньої ефективності» [3, с. 204].

А. Шаров розглядає ціннісно-смилову сферу особистості як цілісне утворення, що включає сукупність органічно пов'язаних компонентів, які є суттєво-значущими для самовизначення людини, її самоактуалізації. До компонентів автор відносить цінності, смисли, мотиви, та наголошує на тісному взаємозв'язку даних компонентів [1].

Л. Скворцов розглядає ціннісно-смилову сферу як конструкт, до якого відносить об'єкти, явища матеріальної або духовної культури людства, які набули для особистості сталий смисл, оскільки вони служать, або могли служити засобом задоволення її потреб, досягнення її основних цілей [1].

О. Мірошніченко, зокрема, вважає ціннісно-смилову сферу вагомим показником рівня особистісного розвитку людини: чим вона керується, на основі чого здійснює життєдіяльність та вчинки, чи є цінністю для неї власне «Я» [2, с. 59].

Дослідники ціннісно-сислової сфери (М.С. Яницький та А.В. Сірий) відносять до її компонентів ціннісні орієнтації та систему особистісних смислів. Автори визначають ціннісні орієнтації як найважливіший компонент структури особистості. Нарівні з іншими соціально-психологічними утвореннями вони виконують функції регуляторів поведінки та проявляються у всіх сферах діяльності людини. Особистісний смисл визначають як "індивідуалізоване відображення справжнього ставлення особистості до тих об'єктів, заради яких розгортається її діяльність, усвідомлюване як "значення-для-мене" засвоєних суб'єктом безособових знань про світ, що включають поняття, вміння, дії та вчинки, вчинені людьми, соціальні норми, ролі, цінності та ідеали" [3, с. 17].

Дослідники наголошують, що ціннісно-смилова сфера, як об'єкт психологічного дослідження, не може бути обмежена системою цінностей і особистих смислів у вузькому їх розумінні та має включати вивчення особливостей мотиваційно-потребової сфери, структур самосвідомості, соціально-психологічних умов її формування.

Ціннісно-смилова сфера - це функціональна система, що формує смисли і цілі життєдіяльності особистості та регулює способи їх досягнення. Відсутність осмисленості цілей дезорганізує всю систему цінностей, роблячи поведінку особистості або «автоматизованою», заснованою на очікуваннях оточуючих, або нецілеспрямованою, часто суперечливою, девіантною. Невизначеність особистісних смислів заважає особистості зайняти своє місце в соціальній системі.

Таким чином, ціннісно-смыслова сфера майбутніх спеціалістів включає: ціннісні орієнтації - підстави, за якими особистість «вибудовує» об'єкти, суб'єкти, події за ступенем їх значущості; особистісні смисли - індивідуалізоване відображення справжнього ставлення до тих об'єктів, заради яких розгортається її діяльність; спрямованість особистості як систему стійких спонукань особистості (що він хоче, до чого прагне, так чи інакше розуміючи світ, суспільство; чого уникає, проти чого готовий боротися).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Серый А.В. Ценностно-смысловая сфера личности /А. В.Серый, М. С. Яницкий– Кемерово: Кемеровский государственный университет, 2009. – 92 с.
2. Харланова, Т.Н. Експериментальне дослідження кар'єрних орієнтацій студентської молоді за традиційних умов професійної 37 підготовки: принципи, методи і методики експериментального дослідження / Т. Н. Харланова // Проблемы современного педагогического образования. Сер.: Педагогика и психология. – Сб. статей: – Ялта: РИО КГУ, 2014. – Вып. 43. – Ч. 2. – 308 с. (ISSN 2311-1305) – С. 283-288 (0,62 п.л.)
3. Хомуленко Т. Б. Мотивація в структурі спрямованості особистості / Т. Б. Хомуленко, К. І. Фоменко. – Х.: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2012. – 222 с.

***Варе Ірина Сергіївна** (Одеса) – кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти КВЗО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ СМисложиттєвими орієнтаціями та емпатією шкільних психологів

Проблема емпатії як здатності до співчуття і співпереживання стає актуальною не тільки в контексті професійної підготовки психолога, а й актуальною соціально-психологічною проблемою нашого часу. На основі теоретичних відомостей (Я.Б. Белецкая, І.В. Дубровіна, А.В. Мікляева, В.В. Молоканов, В.Г. Панок, Н.С. Пряжников, О.П. Саннікова та ін.) виявлено, що серед професійно важливих якостей особистості психолога прийнято особливо виділяти: здатність до емпатії, рефлексії, професійне психологічне мислення, відповідальність, самоконтроль, стійку, гармонійну систему смисложиттєвих орієнтацій. Прояв цих якостей направлено на надання психологічної допомоги клієнту, здійснення впливу на його особистість. Виявлення закономірностей розвитку здатності до емпатії шкільних психологів виступає як умова їх професійної майстерності. Без практичного оволодіння такою психічною реальністю як емпатія, неможливе досягнення повноцінного взаєморозуміння сторін комунікативної взаємодії, а також становлення власного психологічного простору [5].

Незважаючи на численні роботи, в яких розглядаються різні аспекти емпатії, поки ще мало досліджень, присвячених вивченню специфіки взаємозв'язків між смисложиттєвими орієнтаціями і здатності до емпатії особистості.

У наших попередніх роботах [1, 2] ми виходили з того, що смисложиттєві орієнтації розглядаються в психології як вищий рівень структурної організації системи особистісних смислів, що визначають загальний підхід людини до навколишнього світу і самому собі, задають напрямок його поведінки і діяльності (Л. І. Божович, Т. А. Вілюжаніна, Д. О. Леонтьєв, С. Л. Рубінштейн, А. В. Сірий, І. В. Ульянова, М. С. Яницкий та ін.). В даному дослідженні смисложиттєві орієнтації позначимо вузловим моментом професійної реалізації особистості психолога, оскільки саме вони детермінують загальне ставлення до професійної мети.

Емпатія розглядається в психології як досягнення емоційного стану, відчуття переживань іншої людини, тобто, розуміння стану іншого, засноване на механізмах проєкції, співпереживання, співчуття. Термін «емпатія» введений в психологію Е. Тітченером, який узагальнив ідеї Е. Кліффорда і Т. Ліппса. Як особливі форми емпатії виділяють: 1)